

یونسکو و حمایت از ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی

امیر بی پروا^۱

چکیده

یونسکو مؤسسه علمی فرهنگی و آموزشی ملل متحد با تدوین و تصویب یک سلسله اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای نسبت به تبیین و تشریح ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی اقدام کرده است. اسناد مذکور که نتیجه اقدامات حقوقی و سیاسی و مطالعاتی یونسکو می‌باشد، بر اثر همکاری‌های بین‌المللی اعضا در سطوح جهانی و منطقه‌ای در قالب کنوانسیون و اعلامیه به تصویب رسیده‌اند. تدوین و تصویب کنوانسیون‌ها و اعلامیه‌ها که محصول کنفرانس‌های بین‌المللی و منطقه‌ای می‌باشند، در تدوین قواعد حقوق بین‌الملل به منظور حمایت از اخلاق و توسعه قواعد اخلاقی در عرصه حقوق بین‌الملل مؤثر بوده‌اند.

واژگان کلیدی: یونسکو، ابعاد اطلاعاتی، جامعه اطلاعاتی، اسناد بین‌المللی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

یونسکو مؤسسه علمی فرهنگی و آموزشی ملل متحد به عنوان یکی از ارگان‌های فرعی ملل متحد وابسته به شورای اقتصادی و اجتماعی ملل متحد به موجب صلاحیت اساس نامه‌ای در امور مربوط به فرهنگ و ارتباطات دارای صلاحیت بین‌المللی می‌باشد و با توجه به این که ۱۹۸ کشور دنیا عضو سازمان می‌باشند اسناد مربوط به سازمان در سطح بین‌المللی دارای برجستگی خاصی می‌باشند. لذا اقدامات حقوقی سازمان در سطوح بین‌المللی و منطقه‌ای که در اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای چون کنوانسیون و اعلامیه ظاهر می‌شود از حیث الزام حقوقی دارای درجات اعتبار و الزام‌آوری متعددی می‌باشند، به طوری که مسائلی که در کنفرانس‌های یونسکو مطرح و تصویب می‌گردد یا اعلامیه‌های مصوب سازمان با توجه به مشارکت اکثریت جامعه بین‌المللی می‌تواند در قاعده سازی در حقوق بین‌الملل مؤثر باشد و بسیاری از قواعد عرفی حقوق بین‌الملل را در رویه یونسکو یافت. یونسکو به موجب اساسنامه رسالت تأمین صلح و امنیت بشری را از طریق همکاری‌های فکری و معنوی بر عهده دارد. (بی پروا، ۱۳۹۱: ۱۳) این تضمین صلح و امنیت مستلزم توجه ویژه به اخلاق می‌باشد به گونه‌ای که حمایت از قواعد اخلاقی که در تمامی حوزه‌های فعالیت‌های یونسکو اعم از علمی، فرهنگی و آموزشی به صورت مسقیم در تحقق صلح و امنیت بین‌المللی و رشد معنوی بشریت مؤثر خواهد بود. طرق معمول در جهت تقویت ابعاد اخلاقی را بنابر عملکرد و صلاحیت اساسنامه‌ای یونسکو باید معاهده و اعلامیه دانست. سرپرستی معاهدات تدوین‌گر فعالیت یونسکو در زمینه تدوین و توسعه حقوق بین‌الملل می‌باشد. که یونسکو عضو آن معاهدات نمی‌باشد بلکه نقش سرپرستی را در تدوین معاهده بر عهده دارد، به موجب بند ۴ ماده ۴ اساسنامه دارای حق تنظیم معاهدات می‌باشد. به موجب اساسنامه سازمان این حق را دارد که در تدوین و توسعه حقوق بین‌الملل از طریق تهیه کنوانسیون‌های بین‌المللی اقدام نماید. (مرگانپور، ۱۳۷۶: ۹۷) از سوی دیگر سازمان‌های بین‌المللی صلاحیت پذیرش و صدور قطعنامه‌ها و اعلامیه‌های تدوین‌گر را دارند. اصل صلاحیت سازمان‌های بین‌المللی در پذیرش قطعنامه‌ها یک قاعده عرفی حقوق بین‌الملل هست که (نیاز به تصریح اسناد مؤسس آن سازمان‌ها ندارد (sonnenfeld, 1989: 14) بررسی اسناد و مذکور روشن

کننده ابعاد اخلاقی جامعه اطلاعاتی می‌باشد و اقدامات حقوقی سازمان در تقویت و تبیین ابعاد اخلاقی جامع اطلاعاتی در سطوح بین‌المللی و منطقه‌ای در چارچوب اسناد حقوقی مربوط مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد که بخش اول اسناد بین‌المللی سازمان را بررسی می‌کند و بخش دوم به بررسی اسناد منطقه‌ای می‌پردازد.

۱- کنگره‌های بین‌المللی «یونسکو» در مورد اخلاق اطلاعات

کنگره‌های بین‌المللی یونسکو در مورد اخلاق اطلاعات چالش‌های اخلاقی، حقوقی و اجتماعی فضای سبیرنتیک شامل سه کنگره می‌باشد که به ترتیب در مارس ۱۹۹۷، اکتبر ۱۹۹۸، و نوامبر ۲۰۰۰ در مونت کارلو و پاریس صورت گرفت که در تهیه و تدارک مقررات حقوق بین‌الملل راجع به کاربرد تکنولوژی‌های نوین اطلاعات و ارتباطات دارای نقش مهمی بوده است.

هدف اصلی از برگزاری این کنگره‌ها، به طوری که در عنوان‌ها و موضوع‌های مورد مباحثه و مذاکره در نشست‌ها و میزگردهای آن‌ها مشخص شده بود، تبادل نظر و تصمیم‌گیری راجع به مسائل بین‌المللی ناشی از پیشرفت و گسترش تکنولوژی‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در دهه‌های اخیر و به ویژه مسائل مربوط به «بزرگراه‌های اطلاعاتی»، «زیرساخت‌های اطلاعاتی» و «جامعه اطلاعاتی» در سطح‌های ملی و جهانی و دستیابی به توافق نهایی برای تصویب یک ابزار حقوقی بین‌المللی به صورت قطعنامه، اعلامیه یا عهدنامه درباره چگونگی استفاده از فضای سبیرنتک بود. (معتدناژاد، ۱۳۹۰: ۴۷).

سه کنگره مذکور، در جهت اجرای یک تصمیم قبلی بیست و هشتمین اجلاسیه کنفرانس عمومی یونسکو در پاییز ۱۹۹۵، یک قطعنامه مصوب بیست و نهمین اجلاسیه کنفرانس عمومی مذکور، در پاییز ۱۹۹۷ و قطعنامه دیگری که در اجلاسیه بعدی کنفرانس یونسکو در پاییز ۱۹۹۹ تصویب شد تشکیل گردیدند. در قطعنامه آخر، مصوب سی‌امین کنفرانس عمومی یونسکو در پاییز ۱۹۹۹، که براساس آن، سومین کنگره بین‌المللی «اخلاق اطلاعات» در نوامبر ۲۰۰۰ در پاریس برگزار شد، راجع به هدف تشکیل آن چنین پیش‌بینی گردیده است: هدف این کنگره، ترغیب بحث و تبادل نظر در سطح بین‌المللی، درباره جنبه‌های اخلاقی، حقوقی و اجتماعی جامعه اطلاعاتی و جمع‌آوری و انتشار اطلاعات و داده‌های مناسب و ایجاد آمادگی برای تدارک یک وفاق

عمومی تا در مورد اصول اخلاقی و حقوقی قابل اجرا در فضای سبیرنتیک است، unesco, ۲۰۰۰): 41- 48

به این ترتیب در کنگره اخیر، برخلاف دو کنگره قبلی، که برای برگزاری آن‌ها و همچنین در جریان مباحثات آن‌ها، بیشتر بر جنبه‌ها و چالش‌های اخلاقی، حقوقی و اجتماعی مربوط به اطلاعات دیجیتال و فضای سبیرنتیک، تأکید شده بود، بر ترغیب مباحثه و مآل‌اندیشی در مورد «جنبه‌های اخلاقی، حقوقی و اجتماعی جامعه اطلاعاتی» تکیه گردیده بود. به همین لحاظ، در آغاز متن پیوست به نخستین اطلاعیه آقای در کونیشیر و ماتسوئورای مدیرکل یونسکو در اوایل تابستان آن سال (ژوئیه ۲۰۰۰)، درباره برگزاری سومین کنگره بین‌المللی اخلاق اطلاعات، راجع به «حق دسترسی همگانی به اطلاعات در قرن بیست‌ویکم» که برای دولت‌های عضو این سازمان ارسال شده بر مبنای قطعنامه آخرین اجلاس کنفرانس عمومی یونسکو، چنین خاطر نشان شده بود: «هدف کنگره‌های یونسکو در مورد اخلاق اطلاعات آن است که بحث و بررسی بین‌المللی درباره جنبه‌های اخلاقی، حقوقی و اجتماعی جامعه اطلاعاتی، با گردهمایی شرکت‌کنندگان تعداد هر چه بیشتری از کشورها، به نمایندگی از سوی گروه وسیعی از مراکز و محافل آموزشی، علمی، فرهنگی و اجتماعی آن‌ها مورد ترغیب و تشویق قرار گیرد. شرکت‌کنندگان در کنگره (اخلاق اطلاعات ۲۰۰۰) در طول این کنگره، امکان کمک به یک وفاق بین‌المللی در مورد اصول اخلاقی، حقوقی و اجتماعی قابل اجرا در فضای سبیرنتیک را بررسی خواهند کرد. (Ibid).

پیشنهاد‌های آنان درباره این موضوع‌ها به تقویت و تحکیم برنامه جدید یونسکو راجع به جامعه اطلاعاتی مساعدت خواهند نمود. در نخستین کنگره بین‌المللی «اخلاق اطلاعات» موضوع بحث و بررسی بر «جنبه‌های اخلاقی، حقوقی و اجتماعی اطلاعات دیجیتال» استوار شده بود. دومین کنگره بین‌المللی یاد شده بر مطالعه چالش‌های اخلاقی، حقوقی و اجتماعی فضای سبیرنتیک، تکیه کرده بود و سومین کنگره بین‌المللی «اخلاق اطلاعات» هم، با آن که عنوان اصلی آن به «حق دسترسی همگانی به اطلاعات در قرن بیست‌ویکم» اختصاص یافته بود بررسی و ارزیابی جنبه‌های اخلاقی، حقوقی و اجتماعی جامعه اطلاعاتی را هدف اصلی خود قرار داده بود.

الف) نخستین کنگره اخلاق اطلاعات

برگزاری نخستین کنگره بین‌المللی یونسکو در زمینه اخلاق اطلاعات در حدود دو سال پس از اقدام سازمان مذکور برای تشکیل یک نشست کارشناسی بین‌المللی درباره مسائل حقوقی و اخلاقی دسترسی به اطلاعات الکترونی (پاریس - ژوئیه ۱۹۹۵) در روزهای ۱۰ تا ۱۲ مارس ۱۹۹۷، به منظور مشخص ساختن برنامه عمل این سازمان راجع به بررسی اهمیت دسترسی به اطلاعات در زیرساخت اطلاعاتی جهانی، در شهر مونت کارلو، در جنوب فرانسه، تحقق یافت. این کنگره به وسیله فردریکومایور مدیر کل وقت یونسکو افتتاح شد و نخستین سخنرانی علمی ارائه شده در مراسم افتتاح آن به «تحول اینترنت به منزله نظام اطلاعاتی جهانی» اختصاص یافته بود. این سخنرانی را رابرت کان یکی از همکاران مشهور گروه علمی مخترعان اینترنت ایراد کرد. در این کنگره محورهای اصلی بحث‌ها و بررسی‌های سخنرانان و ارائه‌کنندگان مقالات، سه زمینه خاص، شامل «دسترسی به اطلاعات دیجیتال» «حراست اطلاعات و آرشیوهای اطلاعاتی» و «آماده‌سازی جوامع برای محیط چند رسانه‌ای» را در بر می‌گرفتند. (همان: ۴۷۴).

الف-۱) در سخنرانی‌ها و مقاله‌های مربوط به محور نخست درباره «دسترسی به اطلاعات دیجیتال»، مسائلی همچون «رهبری بخش خصوصی در اصطلاح سیاست جهانی اطلاعات»، «بازارهای الکترونی منطقه‌ای»، «دسترسی باز به بزرگراه‌های اطلاعاتی»، «گسستگی‌ها در جامعه اطلاعاتی: موانع دسترسی به بزرگراه‌های اطلاعاتی در کشورهای در حال توسعه»، «حقوق مؤلف در محیط دیجیتال»، «تحول جنبه‌های اخلاقی اطلاعات دیجیتال در هند»، «اینترنت در خدمت توسعه فرهنگی»، مسائل قومی - فرهنگی و زبانی فضای اطلاعاتی و «اینترنت و مسائل مقررات‌گذاری بین‌المللی»، طرف توجه قرار گرفته بودند. در این مقوله‌ها همچنان که عنوان سخنرانی‌ها و مقالات نشان می‌دهند بیشترین تأکید بر جنبه‌های بازرگانی فعالیت‌های اطلاعاتی جهانی و رهبری بخش خصوصی و مقتضیات بازار در این زمینه‌ها گذاشته شده بودند و مسائل مربوط به نقش تکنولوژی‌های نوین اطلاعات و ارتباطات در پیشرفت کشورهای در حال توسعه کمتر مورد نظر بودند. (همان: ۴۷۵).

الف- ۲) در محور مربوط به حراست اطلاعات و آرشیوهای اطلاعاتی هم موضوع‌هایی مانند «آرشیوهای الکترونی و حافظه زمان ما»، «چالش‌های آرشیو اطلاعات عصر دیجیتال، وظیفه اخلاقی و حقوقی» و «جنبه‌های حقوقی اینترنت» در مقاله‌ها و سخنرانی‌ها مطرح گردیده بودند و مسائل خاص کشورهای در حال توسعه، در آن‌ها کمتر عنوان شده بودند.

به نظر می‌رسید که ضروری باشد در مقالات بر جنبه‌های حقوقی مربوط به حراست و حفاظت از اطلاعات در کشورهای در حال توسعه توجه می‌شد. (همان).

الف- ۳) به مسأله در آماده‌سازی جوامع برای محیط چند رسانه‌ای «پرداخته شد، موضوع‌های مختلفی چون «معرفت و مهارت برای حرکت در بزرگراه‌های اطلاعاتی»، «چه برنامه‌ای برای توسعه اینترنت در کامرون باید به اجرا گذاشت»، «همگرایی دیدگاه‌ها، شرط مؤثر شرکت در محیط چند جانبه و چند زبانی اطلاعات»، «آماده‌سازی جامعه برای عصر اطلاعات»، «سیاست و مشارکت برای توسعه اطلاعات فرهنگی»، «مسئولیت در شرایط ایجاد زیرساخت اطلاعاتی جهانی»، «جهان‌سازی، فرهنگ‌ها و اصول اخلاق ملی» و «چالش‌های محیط تعاملی اطلاعاتی در وضعیت کشورهای در حال توسعه جنوب صحرائی آفریقا» در مقاله‌ها و سخنرانی‌های شرکت‌کنندگان، طرف توجه قرار گرفته بودند، که با وجود در برداشتن مطالبی راجع به کشورهای آفریقایی، حاوی دیدگاه‌های مشخص مورد نظر برای حمایت از کشورهای در حال توسعه نبودند. (همان: ۴۷۶).

ب- دومین کنگره بین‌المللی اخلاق اطلاعات

دومین کنگره بین‌المللی اخلاق اطلاعات در روزهای اول تا سوم اکتبر ۱۹۹۸ در شهر مونت کارلو تشکیل شد، در مقایسه با نخستین کنگره یونسکو در این باره، به مسائل اطلاعاتی و ارتباطی کشورهای در حال توسعه و به ویژه فاصله فاحش کشورهای ثروتمند و کشورهای فقیر در این زمینه بیشتری معطوف ساخته بود. در این کنگره، دیدگاه‌های انتقادی در مورد سرمایه‌داری و جهانی‌سازی نیز گسترش یافته بودند.

در این کنگره نیز همچون کنگره اول اخلاق اطلاعات بحث‌ها؟ حول سه محور اصلی بودند. (unesco, 1998: 1-4)

ب- ۱) اولین محور به «توسعه اطلاعات عرصه عمومی و کثرت‌گرایی زبانی در فضای سایبرنتیک» اختصاص یافته بود و در نشست مربوط به آن، سخنرانی‌ها و

مقاله‌هایی راجع به «اقتدارهای عمومی و مقتضایات جامعه اطلاعاتی»، دو کاربرد اینترنت در خدمت صلح و زندگی ملت‌ها»، دو نقش مهندسی زبان در حمایت جنبه‌های چند زبانی فضای سبیرنتیک «و دو زبان و ارتباط در شرایط گوناگونی آفرینش فرهنگی» ارائه گردیده بودند.

ب- ۲) محور دوم بحث‌های کنگره مذکور راجع به حمایت حرمت زندگی خصوصی، اطلاعات محرمانه و امنیت در فضای سبیرنتیک، بود که سخن‌رانی‌ها و مقاله‌هایی در مورد «حمایت اطلاعات محرمانه و حرمت زندگی خصوصی در کشورهای آسیایی»، «کشورهای عضو سازمان اکو» و حمایت از حرمت زندگی خصوصی در برابر تکنولوژی‌های نوین اطلاعات: به سوی همکاری منطقه‌ای در آسیای غربی و مرکزی و «حمایت حقوق مالکیت و امنیت اطلاعات در شبکه‌های اطلاع‌رسانی» عرضه شده بودند.

ب- ۳) محور سوم موضوع‌های مورد طرح و بررسی در دومین کنگره بین‌المللی در اطلاق اطلاعات، با عنوان «جامعه‌ها و جهانی سازی»، مشخص گردیده بود. در این زمینه، سخن‌رانی‌ها و مقاله‌هایی راجع به «آموزش جهانی و جوامع محلی»، «یادگیری برای شهروندی در فضای سبیرنتیک»، «جهانی سازی و دولت در عصر اطلاعات»، «توسعه مسئولیت‌های اجتماعی^۵ در شرایط گوناگون فرهنگی»، «جهانی سازی و فرهنگ»، «توسعه مشارکت در جامعه اطلاعاتی»، «فضای سبیرنتیک به منزله عرصه عمومی و نقش جامعه مدنی» و «جست‌وجوی فضایی در اینترنت برای زبان‌ها و فرهنگ‌های غیر آمریکایی» ارائه شدند.

همان گونه که ملاحظه می‌شود، در بحث‌ها و بررسی‌های این کنگره، نسبت به کنگره قبلی که بیشتر به نقش اقتصاد و مدیریت بخش خصوصی در فعالیت‌ها و کاربردهای تکنولوژی‌های نوین اطلاعات و ارتباطات توجه داشته، برای موضوع‌های مورد نظر کشورهای در حال توسعه، مانند گسترش اطلاعات مجانی عرصه عمومی، کثرت‌گرایی فرهنگی و زبانی در فضای سبیرنتیک، مقابله با آثار منفی جهانی سازی در فرهنگ و ارتباطات، اهمیت فضای عمومی و جامعه مدنی در عصر اطلاعات، همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در زمینه دسترسی به فضای سبیرنتیک، مقابله با آثار منفی جهانی سازی در فرهنگ و ارتباطات، اهمیت فضای عمومی و جامعه مدنی در عصر اطلاعات، همکاری‌های

منطقه‌ای و بین‌المللی در زمینه دسترسی به فضای سبیرنتیک، اهمیت بیشتری در نظر گرفته شده بود. (ibid:35- 36).

ج) سومین کنگره بین‌المللی «اخلاق اطلاعات»

سومین کنگره بین‌المللی یونسکو در مورد اطلاق اطلاعات از ۱۳ تا ۱۵ نوامبر ۲۰۰۰ برای بحث و بررسی راجع به «حق دسترسی همگانی به اطلاعات در قرن بیست و یکم» در مقر این سازمان در پاریس برگزار شد مکمل دو کنگره بین‌المللی پیشین درباره «اخلاق اطلاعات» و چگونگی رویارویی با چالش‌ها اخلاقی، حقوقی و جامعه‌ای فضای سبیرنتیک (فضای رایانه‌ای اطلاعات و ارتباطات الکترونی) بود که به ترتیب در مارس ۱۹۹۷ و اکتبر ۱۹۹۸ از سوی یونسکو در شهر «مونت کارلو» در جنوب فرانسه تشکیل شده بودند. سه کنگره مذکور به مدیریت «بخش اطلاعات و اطلاع رسانی» دبیرخانه یونسکو که در سال ۲۰۰۰ نام آن به بخش جامعه اطلاعاتی تبدیل گردید، برگزار شدند. (معمدنژاد، همان: ۵۸۷).

حق دسترسی همگانی به اطلاعات در قرن بیست و یکم در سه محور اصلی، شامل «نقش اقتدارهای عمومی در دسترسی به اطلاعات»، «مفهوم استفاده منصفانه در جامعه اطلاعاتی» و «حمایت از منزلت انسانی در عصر دیجیتال: مشخص گردیده بودند.

ج-۱) نقش اقتدارهای عمومی در دسترسی به اطلاعات

در کنگره مذکور درباره نقش اقتدارهای عمومی در دسترسی به اطلاعات تأکید شده بود که اگر چه بخش خصوصی موظف است زیر ساخت‌های ضروری برای دسترسی به منابع اطلاعاتی را تدارک کند اما مسئله اصلی در این مورد مشخص ساختن مفاهیم «عرصه عمومی» و «دسترسی همگانی» در شرایط کلی جهان است. به نحوی که خیر و مصلحت عمومی پیشرفت باید و در عین حال، ابتکار خصوصی نیز تشویق شود و منفعت اقتصادی مشروع، مورد حمایت قرار گیرد. راجع به نقش اقتدارهای عمومی در دسترسی به اطلاعات دو توصیه خاص هم مطرح شده بودند. به موجب این توصیه‌ها، از یک سو بر ضرورت گسترش دادن و مؤثرتر کردن عرضه اطلاعات متعلق به عرصه عمومی و از سوی دیگر بر لزوم سهل و ساده کردن دستیابی به شبکه‌ها و خدمات اطلاعاتی، تأکید شده بود. (همان: ۵۹۵).

ج-۲) مفهوم استفاده منصفانه در جامعه اطلاعاتی

هدف طرح مفهوم «استفاده منصفانه» به عنوان دومین محور برنامه بحث و بررسی سومین کنگره بین‌المللی «اخلاق اطلاعات»، یافتن راه حل‌های لازم برای مقابله با سوءاستفاده از حقوق مالکیت معنوی صاحبان آثار بود. در این زمینه مخصوصاً بر خطرات ناشی از کاربرد تکنولوژی‌های اطلاعاتی دیجیتال برای حقوق مؤلفان و مصنفان و سرقت فزاینده آثار مورد حمایت و آسیب‌پذیری این آثار به سبب مشکلات مربوط به کنترل این حقوق در فضای سبیرنتیک، تأکید گردیده بود. به همین لحاظ خاطر نشان شده بود که با وجود تهدیدها و مخاطره‌های موجود برای گسترش مفهوم استفاده منصفانه از آثار و آفرینش‌های گوناگون در جهت حفظ منافع عمومی در جامعه عصر دیجیتال، عرضه کرد. بنابراین اقتدارات عمومی باید برای ایجاد توازن بین ضرورت حفظ و حراست حقوق مالکیت معنوی و لزوم تأمین دسترسی گسترده به اطلاعات و معرفت‌های یک استراتژی تعادل داشته باشد. علاوه بر این، حدود حمایت و دسترسی مورد نظر، باید در سطح جهانی و به ویژه در شبکه‌های اطلاعاتی سراسری نیز هماهنگ باشد. به همین جهت، برای نیل به توافق‌های لازم در این زمینه‌ها و به منظور رعایت حقوق و منافع تمام کشورهای ذی‌نفع (آفرینندگان) صاحبان حقوق مالکیت معنوی، شهروندان نهادهای خدمات عمومی، کشورهای در حال توسعه، باید مسائل حقوق مالکیت معنوی و استفاده منصفانه از اطلاعات و معرفت‌های مورد حمایت حقوق مذکور، به طور جمعی و در سطح جهانی، مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرند.

ج-۳) حمایت از منزلت انسانی در عصر دیجیتال

سومین محور مورد بحث در جلسات سومین کنگره بین‌المللی یونسکو درباره «اخلاق اطلاعات» به حمایت از منزلت انسانی در برابر تکنولوژی‌های ارتباطات الکترونی اختصاص یافته بود. به همین لحاظ در آن قسمت از متن معرفی برنامه‌های کنگره مذکور که از سوی دبیرخانه یونسکو برای این بحث در نظر گرفته شده بود، تأکید گردیده بود که هدف حمایت از منزلت انسانی در این زمینه، ایجاد شرایط لازم برای احترام گذاشتن به اصل آزادی دسترسی به اطلاعات و جریان آزاد آن بر اساس ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر، در استفاده از وسایل ارتباطی دیجیتال است و به این منظور توجه به امنیت

محتویات و قابلیت کاربرد آن‌ها در شبکه‌های اطلاعاتی آینده، اهمیت فراوان خواهند داشت.

همچنین با تکیه بر نو بودن اینترنت به عنوان یک وسیله ارتباط جمعی نوین، خاطر نشان شده بود که این رسانه ارتباطی جدید از لحاظ کیفیت با رسانه‌های سنتی ارتباطی سنتی، تفاوت دارد. زیرا رسانه مذکور از یک سو امکان تعامل‌های همسان فردی و همچنین تعامل‌های جمعی را فراهم می‌کند و از سوی دیگر امکانات تازه‌ای برای آفرینش و عرضه خدمات ارتباطی شخصی، ایجاد می‌نماید و در عین حال، مخاطرات و تهدیدهای جدیدی هم برای شهروندان پدید می‌آورد.

با در نظر گرفتن مشخصات مذکور در متن یاد شده، از اقتدارهای عمومی چه در کشورهای صنعتی و چه در کشورهای در حال توسعه، خواسته شده بود تا اقدام‌های لازم را به منظور تضمین امنیت شهروندان، احترام به زندگی خصوصی افراد و آزادی بیان همگان در جامعه اطلاعاتی، به عمل آورند. مخصوصاً در این زمینه هم به تدوین رهنمودها، خط‌مشی‌ها و همچنین چارچوب‌های حقوقی و اخلاقی بسیار مشخص و قابل اعمال درباره همه اشخاص توجه خاص مبذول دارند. (همان: 602).

ج-۴) نتیجه سومین کنگره اخلاق اطلاعات

فیلیپ کئد مدیر وقت بخش جامعه اطلاعاتی یونسکو در سخنرانی خویش در جلسه اختتامیه سومین کنگره اخلاق اطلاعات هدف‌های مورد نظر در سه کنگره بین‌المللی اخلاق اطلاعات را به شرح ذیل معرفی کرد:

«به زودی گزارشی که به وسیله دبیرخانه یونسکو و بنا به تقاضای کنفرانس عمومی این سازمان، درباره تدارک متن یک توصیه راجع به «دسترسی همگانی به اطلاعات در فضای سیبرنتیک» در حال تدوین است برای اظهار نظر دولت‌های عضو ارسال خواهد شد. مجموعه‌ی این اظهار نظر همچنین گزارش نهایی و اسناد دیگر مربوط به سومین کنگره بین‌المللی «اخلاق اطلاعات» (سال ۲۰۰۰)، در کمیته‌ای مرکب از کارشناسان بین‌المللی، که در ماه مارس ۲۰۰۱ در مقر یونسکو در پاریس تشکیل می‌شود. بررسی خواهد شد تا بر مبنای نظرات این کارشناسان، یک طرح «توصیه در مورد دسترسی همگانی به اطلاعات در فضای سیبرنتیک» تهیه و تدوین گردد. این طرح توصیه، در جریان اجلاسیه آینده کنفرانس عمومی یونسکو، که در اکتبر ۲۰۰۱ در پاریس برگزار می‌شود، برای

تصویب دولت‌های عضو این سازمان، عرضه خواهد شد. به موازات آن، یونسکو در روند تدارک «کنفرانس عالی سران کشورهای جهان درباره جامعه اطلاعاتی که به ابتکار «اتحادیه بین‌المللی ارتباطات دور» در سال ۲۰۰۳ تشکیل خواهد شد، نیز مشارکت دارد. بنابراین همان‌گونه که ملاحظه می‌شود برگزاری سومین کنگره بین‌المللی «اخلاق اطلاعات» در سال ۲۰۰۰، مرحله بسیار مهم از روندی است که به زودی به تصویب قواعد رهنورد بین‌المللی برای تقویت و تحکیم؟ دسترسی همگانی به اطلاعات منتهی خواهد شد. (همان: ۶۱۵).

۲- اعلامیه و کنوانسیون جهانی یونسکو درباره تنوع فرهنگی

از کوشش‌های مهمی که یونسکو برای مقابله‌سازی با تجاری‌سازی آثار فکری و معرفتی انجام داده است تصویب اعلامیه جهانی تنوع فرهنگی و طرح مربوط به آن است. یونسکو از هنگام شروع فعالیت خود، به سال ۱۹۴۵ اهمیت تنوع فرهنگی را به رسمیت شناخته است و از اهداف این سازمان تقویت درک و آگاهی متقابل میان مردمی است که در معرض وسایل ارتباط جمعی قرار دارند. تحقق این هدف از رهگذر توافق بین‌المللی پیرامون تقویت تبادل آزاد اندیشه‌ها و ترغیب آموزش همگانی و گسترش فرهنگ و دانش صورت پذیرفته است.

اعلامیه جهانی یاد شده اشاره دارد که گفتمان میان فرهنگی و احترام به تنوع فرهنگی و تساهل از مقدمات ضروری برای ایجاد صلحی پایدار هستند و اهمیت نمادین آن را تنها هنگامی می‌توان ارزیابی کرد که قضایای حوادث یازده سپتامبر ۲۰۰۱ و پیامدهای آن مورد مطالعه قرار گیرد.

تنوع فرهنگی در خطر است، این همان چیزی است که در بیانیه جهانی تنوع فرهنگی مصوب کشورهای عضو سازمان یونسکو، بر آن تأکید شده است. این تهدید نباید به جلوه‌های رایج و مرسوم آن، یعنی روند یک دست‌سازی فرهنگی که در گذشته آن را نتیجه توسعه یا رشد می‌دانستند و اکنون عموماً آن را ناشی از جهانی شدن می‌دانند، تقلیل داده می‌شود. در واقع ممکن است که تقلیل تنوع فرهنگی به اشکال مختلفی تصور شود: هر جایی که زبان‌هایی مسنوخ شده‌اند. به محاق فراموشی رفته‌اند و فرهنگ‌های مهجوری به حاشیه رفته یا از بین رفته‌اند. آیا این مسئله که توسعه جوامع دانش محور، روند یک‌دست‌سازی فرهنگی مورد اشاره شمار زیادی از کارشناسان را برجسته می‌سازد،

خطرناک نیست؟ به نظر می‌رسد عوامل تعیین کننده علمی و تکنولوژیکی جوامع اطلاعاتی، به ندرت به ارتقای «تنوع سودمند فرهنگ‌ها» که یونسکو مسئول حفاظت از آن است، منجر می‌شود. (گزارش یونسکو، ۱۳۸۹: ۲۵۳ و ۲۵۴).

لذا چند زبان‌گرایی دسترسی به دانش را به ویژه در مدرسه تسهیل می‌کند، در کلاس درس، دو زبانی و دو فرهنگی دو پدیده کاملاً مجزا هستند. اما زبان ابزار مهم دانش است و بهبود چند زبان‌گرایی و در فضای سایبر می‌تواند نشان‌گر قدم مهمی در مسیر صیانت از تنوع سیستم‌های دانش و فرهنگ باشد. (همان).

سیاست حمایت بین‌المللی از تحکیم و تقویت تنوع فرهنگی مورد توجه خاص یونسکو قرار دارد و مذاکرات بسیاری در سطح جهانی درباره آن انجام شده بر دو در نوامبر سال ۲۰۰۱ از سوی کنفرانس عمومی یونسکو منتهی گردیده بود، با تصویب عهدنامه تنوع فرهنگی در اکتبر ۲۰۰۵ موفقیت بزرگی به دست آورد. تصویب این عهدنامه، موفقیت بسیار بزرگی برای کشورهای اروپایی، کانادا و به ویژه کشورهای در حال توسعه برد. با تصویب عهدنامه مذکور، بعد از فروپاشی شوروی و دیوار برلین برای اولین بار آمریکا در یونسکو در زمینه جهانی سازی فرهنگی و ارتباطی با شکست مهمی رو به روشد. به طوریکه این عهدنامه با اکثریت قاطع ۱۴۸ رأی مثبت و تنها با مخالفت آمریکا و اسرائیل و همچنین رأی‌های ممتنع کشورهای استرالیا، نیکاراگوئه، لیبریا، اسواادور به تصویب رسید. به این ترتیب، آمریکا در عرصه فعالیت‌های بین‌المللی یونسکو، بار دیگر تنها ماند و در تلاهای دیگران خود برای جهانی سازی فرهنگی و ارتباطی با واکنش شدید دنیا مواجه شد. در این میان بازتاب روزنامه‌های جهان، درباره تصویب این عهدنامه جالب توجه بود. به عنوان مثال، روزنامه «نیویورک تایمز» در ۱۳ اکتبر ۲۰۰۵، یک هفته قبل از تصویب این عهدنامه اعلام کرد «آمریکا در مقابل طرفداران عهدنامه تنوع فرهنگی در دنیا تنها مانده است». (معتدئزاد: ۳۳۱).

در حقیقت هدف این عهدنامه آن است که با سلطه فرهنگی آمریکا و به عبارت دیگر جهانی سازی فرهنگ مقابله شود. (همان ۳۳۱).

در نوامبر سال ۲۰۰۱ اعلامیه جهانی تنوع فرهنگی از سوی کنفرانس عمومی یونسکو تصویب گردید. در سال ۲۰۰۵ در سی و سومین اجلاس کنفرانس عمومی یونسکو در ۲۰ اکتبر ۲۰۰۵ به تصویب این کنفرانس رسید.

الف - اصول بنیادی در اعلامیه جهانی:

چهار عنصر اصلی این اعلامیه عبارت است از ۱- تنوع و تکثرگرایی ۲- تنوع فرهنگی و حقوق بشر ۳- تنوع فرهنگی و خلاقیت ۴- تنوع فرهنگی و همبستگی بین‌المللی

الف-۱) تنوع و تکثرگرایی

اعلامیه نه تنها جایگاه تنوع را در کانون فزاینده توسعه اقتصادی گنجانده بلکه آن را به منزله روش دستیابی قابل قبول برای بقای روشنگری عاطفی، اخلاقی و معنوی مورد تأیید قرار داده است. (ماده ۳) تکثرگرایی فرهنگی از طریق توجه به جزئیات سیاست‌های ملی اجرا می‌شود که در آن همه شهروندان ضامن همبستگی اجتماعی و مایه حیات جامعه مدنی و صلح هستند (ماده ۲)

الف-۲) تنوع فرهنگی و حقوق بشر

اعلامیه به طور جدی تنوع فرهنگی را با احترام به همگان و وابستگی متقابل و جدایی‌پذیری تنوع فرهنگی را با حقوق بشر و آزادی‌های ضروری مرتبط می‌داند. (ماده ۴) حقوق فرهنگی به عنوان حق آزادی بیان و احترام به انتخاب آزادانه شغل، حق دسترسی به آموزش و تعلیم و حق مشارکت در حیات فرهنگی مورد نظر فرد و نیز فهم رفتار فرهنگی امر همراه با اعلامیه اذعان دارد که آزادی بیان، تکثرگرایی رسانه‌ای، چند زبانی دسترسی برابر به هنر و دانش فنی و علمی، شامل دسترسی دیجیتال و اینکه کلیه فرهنگ‌ها امکان ابراز و اشاعه خود را داشته باشند، تحت ضمانت تنوع فرهنگی قرار گرفته است. (ماده ۶)

الف-۳) تنوع فرهنگی و خلاقیت

اعلامیه اذعان دارد که پیشرفت‌های فنی فرصت‌های بسیاری را برای خلاقیت فراهم می‌سازد، اما همچنین باید به حقوق نویسندگان و هنرمندان توجه شود. اعلامیه ابزار و خدمات فرهنگی را نیز به عنوان بردارها هدایت ارزش‌ها و معنا می‌شناسد که نمی‌تواند صرفاً کالا یا ابزار مصرفی تلقی می‌شود. (ماده ۸) همچنین اعلامیه با پذیرش حق کشورها در تعریف سیاست فرهنگی خود، این الزام کلی را می‌پذیرد که سیاست‌های فرهنگی باید

موقعیت‌هایی را ایجاد کنند تا منجر به تولید و اشاعه متنوع ابزار فرهنگی از طریق منابع فرهنگی شوند که این صنایع خود باید دارای توان ایستادگی در سطح منطقه‌ای و جهانی را داشته باشند. (ماده ۹)

الف-۴) تنوع فرهنگی و همبستگی بین‌المللی

اعلامیه یونسکو را مسئول هدایت اصول و طرح اجرایی آن به سوی استراتژی‌های توسعه معرفی می‌کند و همچنین آن را محل برخورد ارایه همه شرکاء در دیگر کشورهای جهان، سازمان‌های بین‌المللی دولتی و غیردولتی جامعه مدنی و بخش خصوصی می‌داند تا از این رهگذر، بتواند مفاهیم و سیاست‌ها را به طرفداری از تنوع فرهنگی گسترش دهد. (کمیسون ملی یونسکو، ۱۳۸۴: ۱۵ و ۱۶).

ب- کنوانسیون تنوع فرهنگی

عنوان دقیق کنوانسیون تنوع فرهنگی «عهدنامه پشتیبانی و پیشبرد نوع بیان‌های فرهنگی» است که از یک مقدمه، شامل ۲۱ بند و متن اصلی با چند بخش تشکیل می‌شود.

در این مقدمه، دلایل توجیهی ضرورت تصویب عهدنامه مذکور یادآوری شده‌اند. همچنین در میان تندهای مختلف آن، اهمیت تنوع فرهنگی، از لحاظ تحقق کامل حقوق بشر و آزادی‌های بنیادی، که در اعلامیه جهانی حقوق بشر و دیگر اسناد مهم بین‌المللی مورد تأکید قرار گرفته‌اند. یادآوری شده است.

در بندهای دیگر مقدمه، خاطر نشان گردیده است که تنوع فرهنگی باعث تقویت و تکوین جریان آزاد افکار، اطلاعات و گسترش مبادلات و تعاملات فرهنگی در سطح دنیا می‌شود. همچنین در مقدمه این عهدنامه تأکید شده است که تنوع فرهنگی به آزادی اندیشه و بیان و اطلاعات و تنوع رسانه‌ها برای بیان‌های فرهنگی و شکوفا شدن هر چه بیشتر آن‌ها در تمامی جوامع کمک می‌کند. در حقیقت تنوع فرهنگی، فعالیت‌ها فرآورده‌ها و خدمات مختلفی را که بیشتر بر جنبه فرهنگی و نه جنبه‌های اقتصادی آن‌ها تکیه می‌شود در بر می‌گیرد.

در بخش نخست متن اصلی عهدنامه هم هدف‌ها و اصول راهنمای آن پیش‌بینی شده‌اند.

در همین بخش، اصل احترام به حقوق بشر و آزادی‌های بنیادی، مورد تأکید قرار گرفته است و از جمله تصریح شده است: «آزادی بیان، اطلاعات و ارتباطات، امکان افراد برای انتخاب شیوه‌های بیان‌های فرهنگی را مورد تأمین تضمین قرار می‌دهد (۲) همچنین در این بخش، به موجب ماده ۲، بر اصل حاکمیت دولت‌ها برای سیاست‌گذاری‌های مربوط به فرهنگ خودشان و نیز بر حفظ منزلت و احترام مساوی تمامی فرهنگ‌ها در جهان تأکید گردیده است. اصول «همبستگی و همکاری بین‌المللی در زمینه فرهنگ» «تنوع فرهنگی به عنوان مکمل توسعه اقتصادی»، «ضرورت تنوع فرهنگی برای نیل به توسعه پایدار» به «دسترسی منصفانه همه افراد به فرهنگ و مسائل بیان آن» «گشودگی و تعادل در تنوع فرهنگی و بیان‌های فرهنگی» نیز از دیگر موضوع‌های مطرح شده در بخش نخست این عهدنامه هستند. در بخش دوم متن اصلی زمینه‌های اجرایی عهدنامه مشخص شده‌اند. در این بخش، ابتدا تعاریفی از تنوع محتوا و بیان‌های فرهنگی آورده شده‌اند و سپس از آن‌ها فعالیت‌ها، فرآورده‌ها، خدمات فرهنگی و صنایع و سیاست‌ها و اقدامات فرهنگی تعریف شده‌اند. همچنین ضرورت پشتیبانی از تعامل میان فرهنگی، در این بخش مورد توجه قرار گرفته است. در ماده ۵ این بخش به «حقوق و تعهدات کشورهای عضو عهدنامه» اشاره شده است و در ماده ۶ آن نیز «حقوق کشورهای عضو در سطح ملی درباره فرهنگ و اقداماتی که می‌توانند انجام دهند»، عنوان گردیده‌اند. در ماده‌های ۷ و ۸ «اقدامات ضروری برای پیشبرد، پشتیبانی و اعتلای بیان‌های فرهنگی» ارائه گردیده‌اند. همچنین ماده ۹، بر «مشارکت در اطلاعات و شفافیت اقدامات در حوزه تنوع فرهنگی» تأکید کرده است. ماده ۱۰ عهدنامه تنوع فرهنگی، بر «آموزش مخاطب‌بان و آگاهی‌های آن‌ها در این زمینه» تأکید نموده و ماده‌های ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ آن نیز برای «مشارکت جامعه مدنی، همکاری‌های بین‌المللی، همگرایی، تنوع فرهنگی و توسعه پایدار» اهمیت فراوانی قائل شده‌اند. همچنین ماده ۱۴ عهدنامه، به «همکاری کشورهای جهان در زمینه فعالیت‌های فرهنگی به منظور پیشبرد توسعه و ضرورت تشکیل و یک «صندوق بین‌المللی تنوع فرهنگی» اشاره شده است. ماده‌های ۱۵ و ۱۶ و ۱۷ عهدنامه هم «اهمیت توافق‌های مربوط به همکاری‌های دولت‌های عضو برای پشتیبانی تنوع فرهنگی»، «ضرورت کمک‌های کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برای مبادلات و پیشبرد تنوع فرهنگی را پیش بینی نموده‌اند».

ماده ۱۸ عهدنامه بر «همکاری بین‌المللی برای مقابله با خطرات و تهدیدات تنوع بیان‌های فرهنگی» تأکید کرده و «مشخصات تأسیس صندوق بین‌المللی تنوع فرهنگی» را ذکر نموده است. در ادامه متن عهدنامه نیز ماده‌های ۱۹ و ۲۰ به «مبادلات اطلاعات، تهیه و اشاعه آن‌ها و رابطه عهدنامه تنوع فرهنگی با سایر اسناد بین‌المللی مورد توافق کشورهای عضو یونسکو» اشاره کرده‌اند و آن‌ها را مکمل هم خوانده‌اند. همچنین ماده ۲۱ عهدنامه به «مشورت‌ها و هماهنگی‌های بین‌المللی» اختصاص یافته است. ماده ۲۲ عهدنامه که بخش سوم متن اصلی عهدنامه را دربردارد، «ارکان عهدنامه» مشخص شده‌اند. در این ماده، پیش‌بینی گردیده است: کنفرانس عمومی کشورهای عضو عهدنامه هر دو سال یک بار برگزار می‌شود» ماده ۲۳ «کمیته بین‌الدول مدیریت پشتیبانی و پیشبرد تنوع فرهنگی» را که مرکب از ۱۸ عضو است و هر ۴ سال یک بار تجدید انتخاب می‌شوند. مشخص کرده است. همچنین ماده ۲۴ تأکید کرده است که «دبیرخانه این عهدنامه» باید در سازمان یونسکو مستقر شود» بخش آخر عهدنامه. از ماده ۲۵ به بعد را در بر می‌گیرد. در این قسمت عهدنامه، به «حل اختلاف کشورهای عضو» اشاره شده است. همچنین در ماده‌های ۲۶ و ۲۷ و ۲۸ عهدنامه، «چگونگی برگزاری نشست‌ها و جلسات کنفرانس عمومی کشورهای عضو و کمیته بین‌الدول»، «باز بودن عهدنامه برای ورود کشورهایی که عضویت آن را هنوز نپذیرفته‌اند» و «ثبت نشانی کامل اعضا»، ذکر گردیده‌اند. در ماده ۲۹ عهدنامه «تاریخ اجرای عهدنامه» تعیین شده است. به موجب این ماده، سه ماه بعد از آن که ۳۰ کشور دنیا متن عهدنامه را به تصویب رساندن مقررات آن ضمانت اجرا پیدا خواهند کرد.

ماده‌های ۳۰، ۳۱ و ۳۲ عهدنامه، به چگونگی اجرای عهدنامه در کشورهایی که نظام فدرال دارند مانند روسیه و هند و کشورهایی که دولت مرکزی یکپارچه دارند مانند ایران اشاره شده است. ورود امکان خروج از عهدنامه در کشورهای عضو از طریق سازمان‌های مربوط به یونسکو اشاره گردیده است. همچنین ماده‌های ۳۳، ۳۴ و ۳۵ عهدنامه به «شرایط تجدید نظر در محتوای عهدنامه»، انتشار عهدنامه به ۶ زبان انگلیسی، فرانسوی، روسی و اسپانیایی و چینی و عربی» و «ثبت عهدنامه در دبیرخانه سازمان ملل برای رسمی شدن» آن، تأکید کرده‌اند. (معتمد نژاد: ۳۳۶).

۳- اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی:

اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی در اثر تلاش‌ها و کوشش‌های برخی از دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی و مؤسسات تحقیقی وابسته به ملل متحد در جهت بررسی چالش‌ها و پیشرفت‌های تکنولوژی‌های نوین اطلاعات و ارتباطات و تأثیرات آن‌ها بر تحولات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی جوامع ملی و جامعه بین‌المللی و مباحثه‌ها و مناقشه‌های مختلف درباره انقلاب ارتباطات، عصر ارتباطات، جامعه اطلاعاتی، جامعه شبکه‌ای و نظایر این‌ها مورد بحث و بررسی قرار گرفتند.

برگزاری اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی باز می‌گردد به این که در ژانویه ۲۰۰۲، مجمع عمومی سازمان ملل متحد یک پیشنهاد برای برگزاری اجلاس جهانی سران به منظور بررسی مسائل مربوط به فناوری‌های اطلاعات صوب نمود، که اتحادیه بین‌المللی ارتباطات دور برگزاری اجلاس مذکور را با همکاری سران بیش از پنجاه دولت و تعدادی از سازمان‌های بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی را بر عهده گرفت. تعدادی از آژانس‌های تخصصی وابسته به سازمان ملل متحد چون یونسکو، یونیسف، سازمان بهداشت جهانی و... نیز در برگزاری اجلاس مذکور همکاری داشتند. نقش یونسکو به خاطر صلاحیت اساسنامه‌ای آن در بهره‌گیری از ارتباطات به منظور توسعه صلح دارای اهمیت اساسی می‌باشد. اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی در دو مرحله برگزار گردید که مرحله اول آن در دسامبر ۲۰۰۳ در ژنو برگزار گردید، و مرحله دوم آن نوامبر ۲۰۰۵ در تونس برگزار گردید. مسائلی که در اجلاس‌های مذکور مورد بحث قرار گرفتند. موضوعی که در اجلاس‌های ژنو و تونس پدیدار شده بود مسأله حاکمیت بر اینترنت و مدیریت و نقش ایالات متحد آمریکا در حاکمیت بر فضای اینترنت بود. ایده انقلابی که در اجلاس‌های مذکور مطرح شده بود حمایت از حاکمیت جامعه مدنی بر اینترنت بود.

(Available at <http://en.wikipedia.org/wiki/world-summit-on-the-information-society>).

ماحصل اجلاس جهانی جامعه در ژنو در سال ۲۰۰۳ تصویب اعلامیه اصول و برنامه عمل بود که در آن‌ها راجع به ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی بحث و در اسناد آن نیز بر ضرورت حمایت و تقویت ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی تأکید گردید.

در اجلاس تونس ۲۰۰۵ نیز در سند تعهد تونس که سند نهایی اجلاس مذکور بود بر ضرورت تقویت ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی تأکید گردید.

۱-۳- اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی ژنو ۲۰۰۳

در اجلاس ۲۰۰۳ ژنو، نمایندگانی از ۱۷۵ کشور، در فاز اول اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی شرکت کرده بودند که آن‌ها اعلامیه اصول را در آن جا پذیرفته بودند. اعلامیه اصول یک نقشه راه برای جمع کردن یک جامعه اطلاعاتی دسترس برای همگان که مبتنی بر اشتراک دانش است.

برنامه عمل این هدف را بیان می‌کند که بیش از پنجاه درصد جمعیت جهان تا سال ۲۰۱۵ به اینترنت دسترسی پیدا کنند. اجلاس ژنو در مورد مسائل جدال برانگیزی چون مدیریت اینترنت و سرمایه‌های آن به نتیجه‌ای نرسید. (Ibid).

از جامعه مدنی نمایندگانی سازمان‌های غیردولتی حضور داشتند که مدارکی را ارائه دادند. تحت عنوان تشکیل جوامع اطلاعاتی برای نیازهای بشریت که در گستره مسائل زیر چتر حقوق بشر و جامعه اطلاعاتی ظاهر شده است. اسناد و مدارک بین‌المللی حاصل از اجلاس ژنو اعلامیه اصول و برنامه عمل می‌باشند که در ذیل به بررسی ابعاد اخلاقی در آن‌ها پرداخته خواهد شد.

۱-۱-۳- اعلامیه اصول:

به موجب اعلامیه اصول که در ۱۲ دسامبر ۲۰۰۳ به تصویب نمایندگان دولت‌ها، جامعه مدنی و بخش خصوصی رسید، جامعه اطلاعاتی به عنوان جامعه‌ای مردم محور و توسعه مدار ضمن تأکید بر این که بنیاد اساسی جامعه اطلاعات حق آزادی عقیده و بیان مبتنی بر ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر می‌باشد، به قواعد اخلاقی توجه خاصی شده است به طوری که یک ماده از اعلامیه مذکور تحت عنوان ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی شناخته شده است.

در پاراگراف‌های ۵۶، ۵۸، ۵۹ و ۵۸ اعلامیه اصول راجع به ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی صحبت شده است به گونه‌ای که به طور صریح در سند مذکور ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی به عنوان یک اصل اساسی در فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات مورد توجه قرار گرفته است.

۱- احترام به صلح و ارزش‌های بنیادین آزادی، برابری، همبستگی و مدارا، مسئولیت مشترک و رعایت طبیعت (Paragraph 56). به عنوان یک بعد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی تعیین شده است که نقش فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات را در پاسداری از صلح جهانی و گسترش همبستگی، تساهل و مدارا در میان ابنای بشر بیان می‌دارد. اخلاق در جامعه اطلاعاتی باید ترویج‌دهنده عدالت و منزلت و ارزش آدمی باشد و خانواده باید به وسیع‌ترین شکل ممکن حفاظت شود و برای ایفای نقش حیاتی خود در جامعه تقویت گردد. (Paragraph 57) خانواده اساس حفظ ارزش‌های اخلاقی در جامعه اطلاعاتی می‌باشد.

به گونه‌ای که ارزش‌های اخلاقی تا حد زیادی مبتنی بر تقویت بنیاد خانواد در جامعه است. از سوی دیگر بسیاری از قواعد اخلاقی چون حمایت از زنان و کودکان و اصل عدم تبعیض مبتنی بر نقش مهم خانواده است که جایگاه مهمی در صیانت از زن در جهان امروز دارد.

در استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و تولید محتوا باید حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین دیگر از جمله حریم شخصی و حق آزادی اندیشه، وجدان، مذهب هماهنگ با قواعد بین‌المللی مربوطه رعایت شود. (Paragraph 58). ارزش‌های اخلاقی مبتنی بر حقوق بشر می‌باشند و مسائلی چون حریم خصوصی، حمایت از اقلیت‌ها، انتشار و دسترسی اطلاعات که در حقوق و داخلی کشورها و حقوق بین‌الملل معاصر مطرح شده‌اند همه مبتنی بر اخلاق می‌باشند که در جامعه اطلاعاتی قرن بیست و یکم باید مورد تقویت قرار بگیرند.

نقش آفرینان جامعه اطلاعاتی در مقابل استفاده‌های سوء از فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطی، همچون تخلفات قانونی و دیگر کارهای ناشی از نژادپرستی و تبعیض نژاد، بیگانه‌هراسی، نابردباری‌ها، تنفر، خشونت، همه اشکال سوءرفتار با کودکان از جمله تمایلات جنسی به کودکان و وقیح‌نگاری درباره کودکان و قاچاق و دست‌شمار افراد بشر به اقدامات مقتضی و روش‌های پیشگیرانه که قانون مشخص کرده است دست بزنند. (Paragraph 59).

در قواعد اخلاقی نقش بسیار مهمی در پیش‌گیری دارند، که روش‌های پیشگیرانه قانونی مبتنی بر قواعد اخلاقی می‌باشند لذا با تأکید بر ابعاد اخلاقی می‌توان عدم تبعیض،

حمایت از کودکان، مقابله با شکاف دیجیتال، گسترش همبستگی و نزدیکی میان ابنای بشر و... را در جامعه اطلاعاتی گسترش داد به گونه‌ای که قانون‌گذاری‌های داخلی و بین‌المللی ناگزیر باید به قواعد اخلاقی متوسل بشوند.

۲-۱-۳- برنامه عمل

برنامه عمل حاوی رهنمودهای اجرایی هست تا با ارتقاء استفاده از محصولات، شبکه‌ها، خدمات و برنامه‌های مبتنی بر فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، جامعه اطلاعاتی مورد نظر بیانیه اصول با همکاری و همبستگی دولت‌ها و همه طرف‌های ذینفع تحقق نماید.

ابعاد اخلاقی جامعه اطلاعاتی در بخش ۱۰ برنامه عمل مورد توجه قرار گرفته است: که ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی همان ارزش‌های عام جهانی می‌باشد، که باید خبر مشترک را ترویج نماید و جلوی سوء استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی را بگیرد.

برای ترویج احترام به صلح و پاسداشت ارزش‌های بنیادین آزادی، برابری، همبستگی، رواداری، مسئولیت مشترک و باید گام‌هایی برداشته شود.

فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات را می‌تواند چه از حیث ابزار و چه از حیث محتوا به عنوان وسیله‌ای بر پیشرفت صلح و گسترش ارزش‌های بنیادین مورد توجه قرار داد و این فن‌آوری‌ها دارای نقش برجسته در ترویج صلح و ارزش‌های بنیادین دارا می‌باشند. همه طرف‌های ذینفع باید آگاهی خود را نسبت به ابعاد اخلاقی استفاده‌هایی که از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی می‌کنند، افزایش دهند.

فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات نقش مهمی در تقویت ابعاد اخلاقی دارد و کاربران آن‌ها باید استفاده‌های خود را در جهت ابعاد اخلاقی بنمایند.

همه نقش‌آفرینان جامعه اطلاعاتی باید خیر عمومی را ترویج کنند، از حریم خصوصی و داده‌های شخصی حفاظت کنند و در مقابل سوء استفاده‌هایی که از فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی می‌شود نظیر کارهای غیرقانونی و اعمال ناشی از نژادپرستی، تبعیض نژاد، بیگانه‌هراسی، خشونت، تنفر، تمام اشکال بدرفتاری با کودکان نظیر میل جنسی به کودکان و وقیح‌انگاری کودکان، و قاچاق و استثمار انسان‌ها، اقدامات مقتضی و بازدارنده مطابق با قانون، به عمل آورند.

از همه طرف‌های ذینفع به موجب برنامه عمل به ویژه دانشگاهیان دعوت شده است تا به پژوهش در زمینه ابعاد اخلاقی فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات ادامه بدهند.

۲-۳- اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی تونس ۲۰۰۵:

مرحله دوم اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی در تاریخ ۱۶ تا ۱۸ نوامبر ۲۰۰۵ در تونس برگزار گردید، اجلاسی برای توسعه جایگاه ارتباطات بود، که جامعه مدنی و سازمان‌های مربوط به آن با هدف تقویت و حمایت از گروه‌ها و اشخاص برای صلح، حقوق بشر، توسعه، حمایت از محیط و استراتژی استفاده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در اجلاس مذکور مشارکت داشتند.

در اجلاس مذکور نمایندگان دولت‌ها، جامعه مدنی و بخش خصوصی حمایت صریح خود را از اعلامیه اصول و برنامه عمل در سند تعهد تونس اعلام داشتند و اعلام داشتند که سعی در ایجاد جامعه اطلاعاتی به اساس منشور سازمان ملل متحد قوانین بین‌المللی، چند جانبه‌گرایی، احترام و حمایت از اعلامیه جهانی حقوق بشر به گونه‌ای که مردم را قادر به ایجاد دسترسی استفاده و به اشتراک‌گذاری اطلاعات و دانش برای دستیابی به استعدادهايش با هدف ارتقاء توسعه پایدار، بهبود کیفیت زندگی، از بین بردن فقر و دستیابی به اهداف پذیرفته شده بین‌المللی توسعه که در اعلامیه هزار درج شده‌اند اعلام نمودند.

ابعاد اخلاقی که در اجلاس تونس و در سند تعهد مربوط به آن مورد توجه بودند از یک سوی تأکید مجدد و حمایت از ابعاد اخلاقی مندرج در اعلامیه اصول و برنامه عمل بود و از سوی دیگر در بند ۵ سند تعهد آمده است ضمن تأکید دوباره ماده ۱۹ میثاق حقوق مدنی و سیاسی اجرای حق آزادی عقیده و بیان وظایف و مسئولیت‌های خاص خود را به دنبال دارد و علاوه بر این ممکن است تحت کنترل محدودیت‌هایی قرار گیرد که توسط قانون برای احترام به حقوق یا اعتبار دیگران و برای حفظ امنیت عمومی یا به دستور دولت یا از سوی بهداشت عمومی یا امور اخلاقی ایجاد شده‌اند. بند ۸ سند مذکور بر ایجاد مکانیزم مالی برای از بین بردن شکاف دیجیتال، راهبری اینترنت و مسائل مربوط به آن را مورد تعهد قرار داده است. در ماده ۱۰ سند مذکور احترام و پرورش تنوع‌های فرهنگی را مورد توجه قرار گرفته است. نقش همکاری‌های بین‌المللی برای عنوان ابعاد

اخلاقی جامعه اطلاعاتی را تأکید و این مسائل را برای ایجاد یک جامعه اطلاعاتی فراگیر مورد توجه قرار داده است.

گفتار دوم: اسناد منطقه‌ای یونسکو راجع به تقویت ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی

۱- اعلامیه سانتودومینگو (Santo Domingo).

اعلامیه سانتودومینگو حاصل اولین کنفرانس منطقه‌ای اخلاق اطلاعات در امریکای لاتین بود که در تاریخ ۶ تا ۹ دسامبر ۲۰۰۶ در سانتودومینگو پایتخت جمهوری دومینیکن تحت حمایت یونسکو با همکاری کمیسیون ملی یونسکو جمهوری دومینیکن برگزار شد.

در کنفرانس مذکور نمایندگان دولت‌ها کارشناسان از ده کشور امریکای لاتین راجع به مسائل مربوط به دسترسی به اطلاعات، حریم خصوصی، حقوق مالکیت فکری، ارتقاء احترام به ارزش‌ها و اصول اساسی، بالا بردن توجه به اخلاق اطلاعات و سیاست‌ها و برنامه‌های مربوط پرداخته شد.

در خاتمه کنفرانس اعلامیه سانتودومینگو راجع به ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی به وسیله شرکت‌کنندگان مورد تصویب قرار گرفت که مسائل ذیل در آن به عنوان اهداف اساسی جامعه اطلاعاتی مطرح شده است:

ارتقا صلح و احترام به ارزش‌های اساسی چون آزادی، تساوی، همبستگی تحمل و مسئولیت جمعی در جامعه اطلاعاتی یک هدف اساسی است.

بالا بردن و ارتقاء میزان توجه به ابعاد اخلاقی در استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات

اجتناب از استفاده مضر از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات و ارتقاء احترام به حریم خصوصی و اطلاعات شخصی.

ارتقاء و دسترسی برابر به اطلاعات و دانش که در ارتباط با مسائل مربوط به توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه مورد توجه قرار می‌گیرند.

ارتقاء استفاده مسئولانه فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات و رسانه‌های ارتباطی مطابق با بهترین استانداردهای حرفه‌ای و اخلاقی

بهبود دسترسی و استفاده مستقل از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات به وسیله نسل جوان

به کار بردن تمام امکانات به منظور اجازه دسترسی برابر به فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات به منظور تشویق نسل جوان به منظور مشارکت در بحث‌های مربوط به جنبه‌های اخلاقی در جامعه اطلاعاتی هماهنگ کردن اقدامات سیاسی و اداری در تمام سطوح به منظور ارتقاء بحث به روی اخلاق و اطلاعات

حمایت از تمام فعالیت‌های مربوط به تکمیل برنامه عمل که در ماده ۱۰ برنامه عمل مشخص شده است. (Available at <http://Portal.unesco.org/ci/en/ev.Ph-URL-ID=27533&URL-Do=Do-Topic&URL-secfom>).

۲- اعلامیه تشوانه (Tshwane).

برگزاری سمپوزیسم کارلسروهه نشان داد که قاره آفریقا در زمینه اخلاق اطلاعات نماینده‌ای ندارد به طوری که از قاره آفریقا فقط دو نماینده در آن نشست علمی تخصصی حضور داشتند، که علت عدم حضور نمایندگان و کارشناسان آفریقایی در کنفرانس کارلسروهه به علت ناشناخته بودن متخصصین و دانشگاهیان آفریقا برای متخصصین سایر کشورهای دنیا و عدم حمایت مالی از آن‌ها برای توجه به مسائل روز جهان بود. اولین کنفرانس راجع به اخلاق اطلاعات در آفریقا در تاریخ ۵ تا ۷ فوریه ۲۰۰۷ در تشوانه در آفریقای جنوبی برگزار گردید، که برگزاری کنفرانس مذکور برای تکمیل ماده ۱۰ برنامه عمل اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی ژنو- ۲۰۰۳ برنامه‌ریزی و طراحی شده بود. کنفرانس مذکور تحت حمایت مالی آفریقای جنوبی و توجهات خاص یونسکو با حضور بیش از نود متخصص بیست کشور که اکثر آنها کشورهای آفریقایی بودند برگزار گردید. در کنفرانس موضوعاتی مورد اتفاق نظر شرکت اتفاق نظر شرکت کنندگان قرار گرفت که تحت عنوان اعلامیه تشوانه راجع به اخلاق اطلاعات در آفریقا به تصویب رسید. اعلامیه مذکور با باور بر این که اخلاق اطلاعات دارای نقش اصلی در آموزش و سیاست برای توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی آفریقا است، به عنوان یک مبنای اصلی برای تقویت و توسعه اخلاق در جامعه اطلاعاتی آفریقا به تصویب رسید که شامل اصول اساسی ذیل می‌باشد،

اصل اول- همه مردم دارای حقوق مساوی آن چنان که در اعلامیه جهانی حقوق بشر ذکر شده است می‌باشند. مردم برای اعمال حقوق بشر ذکر شده در اعلامیه مذکور نیاز دارند و باید به اطلاعات دسترسی داشته باشند، آن چنان که بتوانند از آن سود ببرند.

اصل دوم- اطلاعات باید به عنوان وسیله‌ای برای ارتقاء اهدافی چون آزادی، دموکراسی، شعور، امنیت جهانی، صلح و توسعه مورد شناسی و استفاده قرار بگیرد.
اصل سوم- اطلاعات باید، در دسترسی، قابل دسترسی، قابل استفاده برای گروه‌های زبانی، زن و مرد، معلولین، گروه‌های سنی مختلف، گروه‌های مختلف فرهنگی و طبقات مختلف جامعه باشد.

اصل چهارم- در گستره جهان، مرکزیت اطلاعات به عنوان وسیله حرکت ملت‌ها به سوی جوامع اطلاعاتی دانش محور تصور شده است.

اصل پنجم- سیاست‌ها و اقدامات درباره تولید، انتشار، استفاده اطلاعات در آفریقا باید مبتنی بر اخلاق بر مبنای ارزش‌ها انسانی جهانی، حقوق بشر و عدالت اجتماعی باشد.
اصل ششم- دانش بومی و تنوع فرهنگی، سهم با ارزش آفریقا که می‌توان جامعه اطلاعاتی جهان را بسازد، باید حفظ، ترویج، توسعه، داده شود تا دانش در سطح جهانی توسعه بیابد. (Available at <http://www.Africa info ethics. Org/tshwance Decelartion. Html>).

۳- اعلامیه استراسبورگ (Strusburg).

اعلامیه استراسبورگ حاصل نشست منطقه‌ای اروپایی راجع به اخلاق. حقوق بشر در جامعه اطلاعاتی است که با حمایت یونسکو، کمیسیون ملی یونسکو فرانسه و شورای اروپا در استراسبورگ در تاریخ ۱۳ تا ۱۴ سپتامبر ۲۰۰۷ برگزار شد. شرکت‌کنندگان کنفرانس مذکور از کشورهای اروپایی و ایالات متحد آمریکا بودند. هدف از برگزاری اجلاس بحث و شناخت مسائل دارای اولویت برای منطقه اروپا به منظور جلب توجه شرکت‌کنندگان به مسائل اخلاقی مربوط به فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات و کاربردهای آن می‌باشد.
این نشست مبتنی بر چهار محور اساسی بود که موضوعات اصلی را شامل می‌شدند که عبارت بودند از:

۱- بررسی فرصتهایی که به وسیله فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات ایجاد شده

است.

۲- بر وی تأثیرات، تماس‌های منفی و تعارض اجتماعی تمایلات
۳- توصیه نامه با هدف مشارکت در مدیریت اینترنت مبتنی بر همکاری تمامی
شرکت‌کنندگان و مسئولیت مشترک. (Rafael capurro and johannes B. Britz:20105).

اعلامیه استراسبورگ که نتیجه نهایی کنفرانس استراسبورگ راجع به اخلاق
اطلاعات در منطقه اروپا بوده حاوی یک سری اصول می‌باشد که عبارتند از:

- ۱- اخلاقیات و اصولی اساسی و تفسیر آن در مقابل حقوق بشر
- ۱-۱- ارتقاء، احترام و حمایت از حقوق بشر در اینترنت
- ۱-۲- اعلام اصول جهانی اخلاقی
- ۱-۳- انجام فعالیت به منظور مشاهده مسائل مربوط به اخلاق و حقوق بشر در
جوامع دانش محور
- ۱-۴- انتقال اصول اخلاقی به قواعد اخلاقی در تمام سطوح
- ۱-۵- ارزیابی و محاسبه جنبه‌های اجتماعی فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات از
مفهوم فنی آن‌ها
- ۱-۶- تشویق و توسعه اخلاق، حقوق بشر و آموزش رسانه‌ای
- ۱-۷- تأسیس مدیریت اروپایی بر عرصه اینترنت
- ۲- مقام و استقلال
- ۱-۲- اعلام و شناخت حقوق به‌منظور صیانت از صیانت اطلاعات شخصی و زندگی
خصوصی
- ۲-۲- توسعه یک سند بین‌المللی به‌منظور حمایت از اطلاعات شخصی و زندگی
خصوصی
- ۲-۳- تأسیس نهادهای عملیاتی برای حمایت از اطلاعات شخصی و زندگی
خصوصی
- ۲-۴- تأمین ارتقا و احترام به آزادی بیان در اینترنت
- ۳-۴- تأمین ارتقا و احترام به آزادی تشکیل انجمن و مجمع در اینترنت
- ۴-۴- مبارزه با جرائم سایبری بدون لطمه‌زدن به استقلال آزادی بیان
- ۳- همبستگی و عدالت اجتماعی

- ۱-۳- توسعه و تکمیل سیاست دسترسی جهان به اطلاعات
- ۲-۳- افزایش حوزه اطلاعات عمومی
- ۳-۳- تشویق ابتکار به منظور ارتقا شرکت در دانش
- ۴-۳- دوباره تصدیق بر ایجاد تعادل بر تمایلاتی که برای حمایت از مالکیت فکری ضروری است کردند.
- ۵-۳- ارتقاء بیان تمام فرهنگ‌ها و زبان‌ها در اینترنت مورد اتفاق قرار گرفتند.
(Available at [http://www. Diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/final recommendations](http://www.Diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/final_recommendations)).

۴- اعلامیه هانوی (Hanoi).

کنفرانس هانوی با همکاری یونسکو و کمیسیون ملی یونسکو ویتنام و با حضور دیگر کشورهای عضو یونسکو، به عنوان اولین کنفرانس منطقه‌ای راجع به ابعاد اخلاقی جامعه اطلاعاتی در ۱۴ مارس ۲۰۰۸ با حضور نمایندگان دولت‌ها، جامعه مدنی و بخش خصوصی در هانوی پایتخت ویتنام برگزار گردید. هدف از برگزاری کنفرانس مذکور بررسی کارشناسی به صورت منطقه‌ای برای شناخت ضرورت‌ها و چالش‌های مربوط به ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی در منطقه آسیا و اقیانوسیه بود. محاصل کنفرانس مذکور بیانیه هانوی است، که شرکت‌کنندگان در کنفرانس نسبت به یکسری اولویت‌ها راجع به ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی اتفاق نظر داشتند که در بیانیه هانوی تحت عنوان سه موضوع اصلی از آن‌ها بحث می‌شود اولین موضوع به مسئله دسترسی جهان به اطلاعات اختصاص یافته است که به شرح ذیل در بیانیه هانوی مطرح شده است.

اولاً همه کشورهای منطقه را ترغیب می‌نمائیم که به رعایت این نکته که به تلاش‌های خود در جهت کاهش شکاف دیجیتالی ادامه دهند، زیرا ضروری است که کلیه شهروندان در هر کشوری به طور یکسان در فواید انقلاب اطلاعاتی سهیم باشند.

دوم، ما به اهمیت ترویج سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای در بین کشورها واقفیم تا به این وسیله هر فرد بتواند از اطلاعات موجود استفاده نماید.

سوم، ما معتقدیم که چند زبانی در رسانه‌های جدید بایستی ترویج شود به طوری که همان برخوردار از مزایای جامعه اطلاعاتی باشند.

چهارم، ما مصر بر آن هستیم که شناخت ابعاد اخلاقی جامعه اطلاعاتی در تمام برنامه‌های آموزش رسمی و غیر رسمی در منطقه بایستی پیش‌بینی گردد. پنجم، ما بر ضرورت تدوین و ترویج رویکردی با مشارکت کلیه ذینفع در مورد کاربرد و به‌کارگیری فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی برای توسعه با هدف رفع نیازهای جوامع توافق نظر داریم.

ششم، گسترش عرصه عمومی اطلاعات را از لحاظ کمی و کیفی ترویج می‌نمائیم. ما خواهان برقراری تعادل بین حقوق مالکیت معنوی و حق کاربران در دسترسی به اطلاعات عرصه عمومی به ویژه اطلاعات انتشار یافته توسط بخش دولتی می‌باشیم. موضوع دوم کنفرانس به آزادی بیان اختصاص یافته است که مسائل مطرح در اعلامیه در این باره عبارتند از:

اول، ضمن به رسمیت شناختن حاکمیت تک‌تک کشورها بر تعهد آنان بر پابندی به معاهدات و پیمان‌های بین‌المللی برای ایجاد جامعه دانش محور و فراگیر تأکید می‌کنیم.

دوم، کلیه کشورهای منطقه را به ارتقا و گسترش آزادی بیان و اطلاعات تشویق می‌نمائیم زیرا این آزادی نه تنها فی‌نفسه دارای ارزش است، بلکه در تأمین سایر حقوق انسانی همچون دسترسی به آموزش، حفظ شرافت انسانی و آزادی مذهب نیز مؤثر است. سوم- پیشنهاد می‌کنیم که کشورهای منطقه ایجاد الگوهای دیگری را مانند الگوهای ارتباطی مستقل و محلی به عنوان مکملی بر روش‌های موجود با منظور ترویج تبادل آزادی اطلاعات به کار گیرند.

چهارم- پژوهش‌های بیشتر و همکاری‌های بین‌المللی، در ارتباط با آزادی بیان و نحو همکاری سودمند کشورها در جهت تبادل اطلاعات و افکار را تشویق می‌نمائیم. موضوع سوم مربوط به حریم خصوصی و مراقبت از آن است،

اول- بر این باور بوده که برداشت‌های متفاوتی از حریم خصوصی بین دولت‌ها و ملت‌ها و فرهنگ‌های متفاوت وجود دارند و ضمناً معتقد به این بوده که حفاظت از حریم خصوصی و امنیت آن، بیانگر نوعی ارزش مطلوب بین‌المللی می‌باشد.

دوم- معتقد به این بوده که همه شرکای ذینفع بایستی نسبت به موضوعات مرتبط با حریم خصوصی و حفاظت از اطلاعات شخصی آموزش دیده و مسئولیت شناس باشند.

سوم- دولت‌ها و ملت‌ها مجموعه قواعد حقوقی مرتبط با احترام به اطلاعات شخصی و حریم خصوصی هر فرد را براساس شرایط داخلی هر کشور در چهارچوب قواعد بین‌المللی وضع نمایند.

چهارم- حمایت از تلاش‌های جهانی برای مقابله با جرایم رایانه‌ای چون پورنوگرافی کودکان، انتشار هرزنامه‌ها،... و رفتارهای غیر اخلاقی هستیم.

Available(at <http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php- URL- ID= 26178& URL- Do= Do- Topic & URL- section- 201. Html>).

نتیجه‌گیری

از مجموع آن‌چه که در کلیات و بخش‌های اول و دوم تحقیق بررسی شد می‌توان این را دریافت که اخلاق مسأله فطری است و قواعد اخلاقی مفاهیم مطلق می‌باشند که در تمام فرهنگ‌ها این قواعد وجود دارند، و نقشی که حقوق برای صیانت از اخلاق می‌تواند ایفا کند این است که قواعد اخلاقی به شکل قواعد حقوقی دربیایند و از ضمانت اجرای محکمی برخوردار شوند هر چند که حقوق و اخلاق در مقوله متفاوت می‌باشند و از جهات مختلف با یکدیگر متفاوت‌اند اما حقوق نقش کلیدی در تقویت و صیانت از قواعد اخلاقی دارد و غالب‌های حقوقی بهترین روش برای تقویت قواعد اخلاقی می‌باشند.

در حقوق بین‌الملل بالاخص حقوق بین‌الملل ارتباطات، صیانت از ارزش‌های اخلاقی در جامعه اطلاعاتی معاصر دارای نقش بسیار کلیدی می‌باشد به گونه‌ای که می‌توان گفت که محوری‌ترین بحث در جامعه اطلاعاتی حاصل ارزش‌های اخلاقی است در تحقیق حاضر ضمن بحث راجع به ارزش‌های اخلاقی ابعاد مختلف و توجه به اقدامات حقوقی در سطح حقوق بین‌الملل برای صیانت و تقویت ابعاد اخلاقی آن‌چه که بسیار حائز اهمیت می‌نمود تقویت ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی می‌باشد که از جهت‌های مختلف لازم بود که مورد بررسی قرار می‌گرفت.

یونسکو مؤسسه علمی و فرهنگی و آموزشی ملل متحد، به عنوان یک نهاد تخصصی وابسته به ملل متحد دارای نقش کلیدی در رشد و اعتلای فرهنگی ملل متحد بود و دارای صلاحیت اساسنامه‌ای در زمینه فرهنگی در سطح جهانی می‌باشد که مسائل مربوط به ارتباطات و فن‌آوری‌های اطلاعات یکی از مهم‌ترین صلاحیت‌های یونسکو در زمینه فرهنگی می‌باشد به گونه‌ای که با توجه به گسترش جامعه اطلاعات قرن حاضر و اهمیت خاص مسائل فرهنگی در جامعه مذکور یونسکو دارای نقش بسیار مهمی بوده، به گونه‌ای که یونسکو پیش از هر سازمان بین‌المللی دیگر، درگیر مسائل مربوط در جامعه اطلاعاتی می‌باشد.

چالش‌های اخلاقی یکی از مهم‌ترین مسائلی است که یونسکو نسبت به آن‌ها در جامعه اطلاعاتی درگیر است، به گونه‌ای که ضرورت تقویت ابعاد اخلاقی در جامعه

اطلاعاتی حاضر برای صیانت از حقوق بشر و اندیشه‌های والای انسانی بشوند پیش از پیش دارای ضرورت می‌باشد و لازم می‌آید که جامعه جهانی نیز در این زمینه سلسله اقداماتی حقوقی برای تقویت ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی انجام دهد و نقش یونسکو نیز توجه به صلاحیت اساسنامه‌ای در این زمینه به مراتب برجسته می‌باشد.

هرچند اعلامیه اصول و برنامه عمل و سند تعهد تونس در اجلاس‌های جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی در سال‌های ۲۰۰۳ و ۲۰۰۵ در ژنو و تونس اقدام مهمی در این زمینه بودند ولی اقدام مذکور یا اقدام مستقل از سوی یونسکو نبوده و اقداماتی بودند که با همکاری یونسکو و جامعه جهانی به تصویب رسیدند که در تعیین برنامه‌های یونسکو و خط مشی سازمان برای تصویب ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی صدور دارای اهمیت می‌باشند به گونه‌ای که اسناد مذکور با توجه به این که ناشی از اجماع جامعه جهانی بود و به صراحت بر ضرورت ابعاد اخلاقی تأکید داشته‌اند، تقاط اصلی فعالیت‌های آتی یونسکو و دیگر سازمان‌های بین‌المللی را تبیین می‌کنند.

در میان اسناد یونسکو شاید تنها سندی که در قالب کنواسیون به این موضوع توجه داشته است و به این عنوان یک سند الزام‌آور در آینده می‌توان برای تقویت ابعاد اخلاقی مدنظر داشت اعلامیه و کنواسیون تنوع فرهنگی و زبانی ۲۰۰۵ می‌باشد که با توجه به روند کند تصویب آن در کشورها تا به امروز از درجه الزام‌چندانی برخوردار نیست و از طرف دیگر محتوای سند مذکور و اکثریت حامی به اعتبار آن می‌افزاید ولی نمی‌توان آن را به عنوان یک سند کاملاً الزام‌آور که در حال حاضر دارای ضمانت اجرای قوی باشد تلقی کرد.

از میان اسناد یونسکو اعلامیه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای وجود دارد، که اعلامیه‌های مذکور با توجه به کشورهای تصویب‌کننده آن‌ها، روند تصویبشان، محتوای اعلامیه‌های و ماهیت اسنادی چون بیانیه توجه نام و اعلامیه... که دارای مخالفانی هستند و با اکثریتی نسبی به تصویب رسیده است و فاقد ضمانت اجرا بوده، چندان نمی‌توان آن‌ها را دارای ضمانت اجرا دانست، دارای قدرت الزام‌آور چندانی نمی‌باشد و باید آن‌ها را از حیث حقوقی نمی‌توان دارای ضمانت اجرای کامل و قوی تلقی نمود.

کنواسیون‌ها و اعلامیه‌های یونسکو، با توجه به روند تصویب آن‌ها مخالفت کشورهای، ماهیت اسناد اعلامیه‌ای سازمان، عدم توافق جهانی دارای ضمانت اجرای حقوقی

مستحکمی و بیشتر ضمانت اجرای آن‌ها فشارهای سیاسی سازمان و اعضای حامی آن اسناد بوده به همین دلیل نمی‌توان آن‌ها را به عنوان اسناد کاملاً الزام‌آور تلقی کرد و به عنوان اسنادی که دارای درجه الزام پائینی می‌باشند باید شناخت که در عرصه بین‌الملل به صورت کامل تعهد آفرینند و در حوزه حقوق قوام نیافته قرار گیرند که در آینده زمینه تبدیل شدن به هسته تعهد‌آور و دارای ضمانت اجرایی در حقوق بین‌الملل برای آن‌ها فراهم خواهد شد.

اقدامات حقوقی یونسکو در جامعه اطلاعات برای تقویت ابعاد اخلاقی را با توجه به ماهیت اسناد سازمان، اختلافات در سطح بین‌المللی و ویژگی خاص اعلامیه را نمی‌تواند به عنوان قواعد کاملاً لازم‌الاجرا در عرصه بین‌المللی تلقی نمود و اسناد مذکور در حوزه حقوق بین‌الملل قوام نیافته یا به عبارتی حقوق نرم‌افزار قرار می‌گیرند و فاقد ضمانت اجرای مستقل و کافی می‌باشند و از درجه اعتبار حقوقی کامل برخوردار نمی‌باشند اما می‌توان اسناد مزبور زمینه‌ساز تبدیل قواعد اخلاقی به قواعد حقوقی دارای ضمانت اجرای مناسب دانست.

منابع

فارسی

۱. بی پروا، امیر (۱۳۹۱) اقدامات حقوقی یونسکو برای تقویت ابعاد اخلاقی در جامعه اطلاعاتی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران
۲. کمیسیون ملی یونسکو، (۱۳۸۴) تنوع فرهنگی و زبانی در جامعه اطلاعاتی، ترجمه محمدحسن ایپکچی، چاپ اول، تهران، کمیسیون ملی یونسکو
۳. کمیسیون ملی یونسکو، (۱۳۸۴) متن‌های بنیادی یونسکو راجع به جامعه اطلاعاتی ترجمه حمید جاودانی، چاپ اول، تهران، کمیسیون ملی یونسکو
۴. گزارش جهانی یونسکو، (۱۳۸۹) به سوی جوامع دانش محور، ترجمه دکتر محمدرضا سعیدآبادی، چاپ اول، تهران، مجمع علمی و فرهنگی مجد
۵. معتمدنژاد، کاظم، (۱۳۹۰) ارتباطات بین‌المللی، جلد دوم، چاپ اول، تهران مرکز توسعه رسانه‌ها
۶. مرگان پور، جلال، (۱۳۷۶) جایگاه یونسکو در تدوین توسعه حقوق بین‌الملل، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران

لاتین

1. Access to information 1ct, Available at <http://canada.justice.gc.ca/1stable/En/law>
2. Arail & bleat http://www.diplomat.gouv.fr/dr/imel/pdf/final_recommendations
3. available at http://portal.unesco.org/ci/en/ev/php?URL_ID=261788&URL_Do=Do&Topic&URL_Section=202.html
4. Avalable at <http://portal.unesco.org/en/ev.phd>. URL-ID=275338 U&L Do=Do-Topic 8URL section
5. Availiable at <http://www.africa-infoethics.org/TshwaneDecelaration.html>

6. info Ethics, 8: Ethical, legal and social challenges of cyberspace second international. Monte Carlo, principality of Monaco 1-3 october 1998, provision, Agenda. Paris, unesco february 1988, PP1-14
7. Rafael caparro and johanne B.Britz in search of global information ethics: The Roal traveled and new horizons, the international journal of communication vol 7 no 2/3/2010
8. Sonnen feid, Renata, Resolutions of the united nation security council 1989.
9. Unesco,(۲۰۰۰)Summaries of papers, info ethics 2000 the international congres paris, Unesco, Document C II(confuc IDZ) 13-15 november pp .42-48
10. Unesco,(1996) The Basic text of General conference, paris, unesco

پروفیسر گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی